

OSMANLI ŞİİRİNİN HAZİNELERİ: MECMUALAR VE CÖNKLER ÇALIŞTAYI

*Mehmet GÜRBÜZ**

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığının himayesinde 30.06.2012 tarihinde Ankara'da "Osmanlı Şiirinin Hazineleri: Mecmualar ve Cönkler" başlıklı bir çalıştay yapıldı. Çalıştayın konusu, Prof. Dr. M. Fatih Köksal tarafından gündeme getirilen "Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi (MESTAP)"nin etraflı bir şekilde ele alınarak tartışılmasıydı. Bu projenin hedefi, geniş katılımlı ve uzun soluklu, sistemik bir çalışmayla resmî ve özel kütüphanelerde bulunan bütün mecmuaların içeriğinin dökümü yapılarak elde edilen birikimin bir veritabanı üzerinden araştırmacıların kullanımına sunulmasıdır. Mecmua ve cönkler üzerinde çalışmaları bulunan 39 bilim insanının katıldığı çalıştayın amacı, projenin hayata geçirilebilmesi için yapılması gerekenlerle ilgili bir yol haritasının oluşturulmasıydı.

Çalıştayın açış konuşmasını dönemin Atatürk Kültür Merkezi Başkanı Prof. Dr. Osman Horata yaptı. Türk edebiyatı alanındaki en büyük eksikliklerden birisinin ekip çalışması yapmamak olduğuna vurgu yapan Horata, alanlarının uzmanı olan bilim insanlarının bireysel olarak yapabileceklerinin sınırlı olduğunu, geniş ölçekli kimi çalışmalarınsa ancak bir ekip çalışmasıyla sonuca ulaşabileceğini belirtti. Türkiye'de gerçekten son derece iyi yetişmiş, alanına, topluma ve ülkesine bir şeyler verme kaygısında olan önemli bilim insanlarının olduğunu ifade eden Horata, eğer bu insanlar bir araya getirilebilirse kalıcı birçok eserin ortaya çıkarılabileceğine inandığını söyledi. Bu yolda, ekip çalışmasının ön şartı olan uygun ortam ve şartların hazırlanması için Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı olarak birtakım projeler ürettiklerini ifade etti. Ayrıca üniversitemizin artan sayısına paralel olarak yüksek bir yoğunluğa ulaşan bilgi üretiminin, üretilen bu bilginin tasnifi ve dağıtımı konusunda birtakım zorlukları da beraberinde getirdiğine dikkat çeken Horata, bunu klasik yöntemlerle yapmanın mümkün olmadığını, böyle bir şeyin ancak bilgisayar ve dijital ortamın imkânlarından yararlanılarak gerçekleştirilebileceğini söyledi. Bu çerçevede üniversitelerde üretilen bilginin sağlıklı bir şekilde tasnifinin ve dağıtımının yapılabilmesine yönelik olarak "Bütünleşik Bilgi Sistemi" alt yapısı oluşturduklarını ifade etti. Bu sistem üzerinden Türk kültürüyle ilgili akla gelecek her konuda yazılmış eserlerin bibliyografik dökümünün yapılmasından genel ağ üzerinde tasnif edilip okuyuculara sunulmasına kadar önemli bir veri tabanı oluşturmayı hedeflediklerini belirtti. MESTAP projesi çerçevesinde de Türk kültürünün büyük hazineleri olan şiir mecmualarını ve cönkleri, söz konusu veri tabanının parçalarından biri olarak bilim dünyasına ve kültür hayatına en etkin bir şekilde sunabileceklerini söyledi.

Daha sonra kürsüye gelen Prof. Dr. M. Fatih Köksal, "Şiir Mecmualarının ve Cönklerin Muhtevalarının Tespiti İçin Yapılacak Akademik Çalışmalarda Ortak Yaklaşımlar" başlıklı sunumunda, çalıştayın kapsamını da belirleyecek nitelikte, projenin hayata geçirilmesine ilişkin olarak;

1. Sayıları yaklaşık on bini bulan ve her biri içerdiği çok çeşitli bilgiler dolayısıyla birer kültür hazinesi durumundaki mecmuaların nasıl ele alınması gerektiği,

* Okt. Dr., Bozok Üniversitesi Türk Dili Bölümü, El-mek: meingurbuz@hotmail.com

2. Bilgi çeşitliliğinin getirdiği bir problem olarak farklı bilimsel disiplinlere ait birikimin nasıl sunulması gerektiği,
3. Nihai hedef olan, toplanan malzemenin (tabloların) bir araya getirilmesinin en kullanışlı ve ergonomik bir şekilde nasıl tasarlanabileceği,
4. Projenin lisansüstü tezler üzerinden yürütülmesi hâlinde uygulamada karşılaşılabilecek muhtemel güçlüklerin neler olabileceği ve bunlara ne tür çözüm önerilerinin getirilebileceği,
5. Çalışılacak veya kapsam dışı bırakılacak mecmua ve cönklerin nasıl tespit edilebileceği,
6. Mecmualardaki Arapça ve Farsça şiirlerin nasıl gösterilmesi gerektiği,
7. Cönklerdeki divan şairleri ve mecmualardaki halk şairleri için bu iki alanda çalışan akademisyenler arasında nasıl bir irtibat kurulması gerektiği,
8. Aynı mahlası kullanan onlarca şairin olduğu göz önünde bulundurulduğunda mecmualardaki şairlerin kimliği konusunda bir tespit çalışmasına girişilmesinin doğru olup olmadığı,
9. Mecmua metinlerinin imlasında bir birlikteliğin sağlanabilmesi için neler yapılması gerektiği,
10. Metinler genel ağ üzerinden paylaşımına açılacağından arama/erişim basamaklarının daha kolay gerçekleşebilmesi için transkripsiyon sisteminin kullanılıp kullanılmayacağı, eğer kullanılacaksa hangi transkripsiyon fontunun tercih edileceği,
11. Proje çerçevesinde ele alınacak mecmuaların içeriklerini oluşturan şiir ve düz yazıların tam metin olarak mı yoksa özet olarak mı verileceği,
12. Mecmualar üzerinde inceleme yapılıp yapılmayacağı gibi çözüm bulunması gereken sorunları ortaya koydu.

Çalıştay dört oturumda gerçekleştirildi. Öğleden önce yapılan I. oturum, Prof. Dr. Mehmet Arslan'ın başkanlığında gerçekleştirildi. Dr. Mehmet Gürbüz ve Dr. İncinur Atik Gürbüz'ün yazmanlığını yaptığı söz konusu oturumun konuşmacılarından Prof. Dr. Hatice Aynur, yaptığı konuşmada, kendisinin de içerisinde bulunduğu ve hâlen devam etmekte olan Osmanlı Kitabeleri Veritabanı ile ilgili deneyimlerinden yola çıkarak mecmua çalışmalarından elde edilecek birikimin veritabanına aktarılması süreciyle ilgili önemli tespitlerde bulundu. Oturumun diğer bir konuşmacısı olan Yrd. Doç. Dr. Semra Tunç, mecmua ve cönkler üzerinde yapılacak çalışmaların pratikte nasıl yürütülebileceği, eserin fonetik özelliklerinin nasıl gösterilebileceği, nüsha tavsifinin nasıl yapılabileceği gibi meselelere değindi. Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, yaptığı konuşmada ağırlıklı olarak metnin doğru okunması, transkripsiyon alfabesi kullanmanın önemi, şair biyografilerinin nasıl gösterilebileceği konuları üzerinde durdu. Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya, cönk merkezli olarak yaptığı konuşmasında, cönklerin tespiti ve bunlar üzerinde yapılacak çalışmalarda izlenmesi gereken yöntemlerin belirlenmesi için yapılması gerekenler üzerinde durdu. Yrd. Doç. Dr. Ahmet Tanyıldız da şu ana kadar mecmualar üzerine yapılmış olan çalışmalarla ilgili bilgiler verdi.

Prof. Dr. Adem Ceyhan'ın başkanlığında yapılan ve yazmanlığını Yrd. Doç. Dr. Ahmet Doğan ve Arş. Gör. Kâmil Ali Gıynaş'ın üstlendiği II. oturumda konuşan Prof. Dr. Yaşar Aydemir, mecmuaların nasıl incelenmesi gerektiğine ilişkin olarak eserin mürettibini, içeriğini, okuyucusunu, tertip edildiği bölgeyi, edebiyat tarihine katkısını, imlasını, tertip edildiği devrin edebî zevkini vb. sorgulayan bir yöntemle ilgili sunum yaptı. Cönklerle ilgili olarak konuşan araştırmacı-yazar Sabri Koz da projenin yürütülmesine ilişkin olarak oluşturulacak çalışma gruplarının ve mecmuaların/cönklerin ayrıntılı ve sistematik bir şekilde dizinlenmesi olarak tanımlanabilecek "MESTAP Tablosu"nun nasıl olması gerektiği üzerinde durdu. Yrd. Doç. Dr. Ozan Yılmaz, proje

Turkish Studies

çerçevesinde mecmua metinlerinin nasıl ele alınması gerektiği konusunda bir konuşma yaptı. Prof. Dr. Sebahat Deniz, yaptığı konuşmada mecmualardaki kimi bilgi yanlışlıklarına dikkat çekerek bu yanlışlıkları belirleyip gidermek için neler yapılabileceği üzerinde durdu. Doç. Dr. şahin Köktürk, proje çalışma gruplarının nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini aktardı.

Öğleden sonra yapılan III. Oturum, Prof. Dr. Hanife Dilek Batislam'ın başkanlığında gerçekleşti. Yrd. Doç. Dr. Mücahit Kaçar ve Yrd. Doç. Dr. Özer şenödeyici'in yazmanlığını üstlendiği söz konusu oturuma konuşmacı olarak katılan Prof. Dr. İsmail Görkem, kişisel kütüphanelerde yer alan cönklerin projeye nasıl dâhil edilebileceği üzerinde durdu. Doç. Dr. Murat Karavelioğlu, projenin yürütülmesine ilişkin olarak ortaya çıkabilecek kimi teknik aksaklıklarla bunların çözümleri üzerine bir konuşma yaptı. Prof. Dr. Ahmet Kartal, mecmuaların divan neşirlerinden ne şekilde kullanılabileceği meselesine değindi. Yrd. Doç. Dr. Rifat Kütük, mecmua ve cönklerin yazıldıkları dönemleri tespit etme yöntemleri üzerine bir konuşma yaptı. Son olarak Prof. Dr. Ömür Ceylan da konuşmasında ağırlıklı olarak projenin hayata geçirilmesine ilişkin izlenecek yöntem ve çalışma basamakları üzerinde durdu.

Değerlendirme oturumu, Prof. Dr. Osman Horata, Prof. Dr. M. Fatih Köksal ve Prof. Dr. Zehra Toska'nın katılımlarıyla gerçekleştirildi. Bu oturumda; mecmua ve cönklerin proje çerçevesinde hangi yöntemlerle ele alınması gerektiği meselesi, çalıştayın başında ortaya konmuş olan sorgulamalar çerçevesinde karara bağlandı. Projenin yürütülebilmesi için Prof. Dr. M. Fatih Köksal, Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Prof. Dr. Mehmet Arslan, Prof. Dr. Hatice Aynur, Prof. Dr. Yaşar Aydemir, Prof. Dr. Ömür Ceylan, Prof. Dr. Sebahat Deniz, Prof. Dr. İsmail Görkem ve Dr. Mehmet Gürbüz'den oluşan çalışma grubu oluşturuldu.

Kültür tarihi ve edebiyat araştırmaları için son derece önemli kaynaklar olan mecmua ve cönklerin günümüz araştırmacısının hizmetine etkin ve hızlı bir şekilde sunulmasını amaçlayan "Mecmuaların Sistemantik Tasnifi Projesi (MESTAP)"nin hayata geçirilmesine ilişkin en somut adım olan "Osmanlı Şiirinin Hazineleeri: Mecmualar ve Cönkler" çalıştayı, oldukça verimli bir çalışma olmuştur. Konu üzerinde çalışmaları bulunan 39 bilim insanının katılımıyla gerçekleşen çalıştayda mesele bütün boyutlarıyla masaya yatırılmış ve problemler için geniş tabanlı bir çözüm arayışına gidilmiştir. Yapılan görüş alış verişlerinin sonucunda, bütün kararlar bir uyum içerisinde ve oybirliğiyle alınmıştır. Ortaya çıkan uzlaşma havası içerisinde çalıştay, amaçlarına ulaşarak MESTAP projesinin en kısa sürede hayata geçirilmesi yolunda adımlar atılmıştır.

Geçen süre içinde mecmualar@gmail.com iletişim adresi ve www.mecmualar.tr.gg internet sitesi üzerinden pek çok akademisyene MESTAP projesi hakkında bilgi verilmiş ve projeye katkıda bulunmaları yönünde çağrı yapılmıştır. Çalıştayın üzerinden 6 ay gibi kısa bir zaman geçmesine rağmen araştırmacılar konuya ilgi göstermişlerdir. Hâlihazırda 7 üniversiteden 17 öğrenci MESTAP projesi doğrultusunda 28 mecmua üzerinde yüksek lisans tezi hazırlamaya başlamıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013